

PROGRAMSKE SMERNICE – SVETOVALNA SLUŽBA

1. SPLOŠNA IZHODIŠČA

1.1. Temeljna opredelitev

Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj šole v tem okviru tudi temeljni cilj svetovalne službe v šoli je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

Svetovalna služba v šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čimbolj uspešni pri uresničevanju temeljnega in v tem okviru vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Njena temeljna naloga je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje predgoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno izobraževalnega dela v šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunajnimi ustanovami.

1.2. Temeljna načela

Temeljna načela predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v šolah.

1. Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja

Svetovalni delavci v šoli morajo delo opravljati strokovno korektno torej v skladu s strokovnimi spoznanji in s strokovno etičnimi načeli. Temeljna strokovno etična načela po katerih se morajo ravnati strokovni delavci ne glede na izobrazbo oz strokovni profil in ne glede na to v kateri vzgojno-izobraževalni ustanovi opravljajo svetovalno delo so: **načelo dobrobiti, načelo prostovoljnosti in načelo zaupanja.**

2. Načelo strokovne avtonomnosti

V strokovnem pogledu je svetovalna služba v šoli pri svojem delu avtonomna. Vselej je dolžna posredovati korektna strokovna mnenja. Ko gre za strokovna vprašanja o načinih svojega dela, odloča sama. Svetovalna služba v šoli ima pravico in dolžnost odkloniti vse naloge in zadolžitve, ki so v nasprotju s strokovno etičnimi načeli dela.

3. Načelo interdiscipliniranosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja

Svetovalni delavec v šoli je lahko pedagog, psiholog, socialni delavec, defektolog ali socialni pedagog. To načelo velja za svetovalno delo v šoli neglede na to, če jo sestavljat eden, dva ali več svetovalnih delavcev. Delo svetovalne službe je zaradi kompleksne povezanosti pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj najbolj učinkovito, kadar jo sestavlja tim različnih strokovnjakov. Svetovalna služba v šoli se strokovno povezuje in sodeluje tudi s strokovnimi delavci v ustreznih zunanjih ustanovah z namenom dopolnjevanja v svetovalni dejavnosti bodisi na področju pomoči posamezniku ali skupini bodisi na področju razvojnih in preventivnih dejavnosti, ki se nanašajo na šolo kot celoto.

4. Načelo aktualnosti

Pomambno je, da svetovalni delavec pri svojem delu upošteva posebnosti posamezne šole in izhaja iz vsakokratnih potreb šole in potreb udeležencev kot tudi dolgoročnih potreb šole kot ustanove.

5. Načelo razvojne usmerjenosti

Delo svetovalne službe v šoli je v skladu z najsplošnejšim vzgojno-izobraževalnim ciljem šole usmerjeno v optimalni razvoj otroka, učenca, vajenca, dijaka ter v razvoj celotne šole.

6. Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe

Ne glede na to, ali gre za svetovalno službo v vrtcu ali šoli, in ne glede na to, ali svetovalno službo sestavlja pedagog, psiholog, socialni delavec, defektolog ali socialni pedagog, mora program svetovalne službe vsebovati vse tri osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe, **dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije**. Samo tako je zagotovljena celostnost prispevka svetovalne službe v šoli.

7. Načelo celostnega pristopa

Za svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli je zelo pomembno, da pri svojem delu vselej pristopa celostno - da upošteva posameznika kot osebnost v celoti in da pri obravnavi posameznika ne spregleda, da je posameznik s svojim ravnanjem vselej del ožjega in širšega socialnega okolja. V svetovalnem odnosu zato nujno upošteva posameznikove povezave z ostalimi udeleženci oziroma podsistemi, ki tako ali drugače vplivajo na njegovo ravnanje. Prav zato svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje na obeh ravneh, na individualni, t. j. na ravni posameznika, in na ravni konteksta v vzgojno-izobraževalni ustanovi ter širšem socialnem okolju, t. j. na ravni celote.

8. Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu

Svetovalna služba si s svoje strani preko svetovalnega odnosa prizadeva vzpostavljati in vzdrževati pogoje tako za stalne odprte možnosti sodelovanja svetovalne službe z vsemi udeleženci kakor tudi za ustvarjalno sodelovanje udeležencev med seboj v projektih pomoči in/ali sodelovanja.

9. Načelo evalvacije lastnega dela

Eden od najpomembnejših pogojev profesionalnosti je evalvacija lastnega dela. Da bi bili v prihodnje boljši in učinkovitejši, se je treba z rezultati dela soočiti na čimbolj kritičen in objektivni način. Bistvo evalvacije je zato v prvi vrsti kritična analiza svetovalnega dela, ki sloni na primerjavi načrtovanih ciljev in rezultatov.

1.3. Osnovne vrste dejavnosti

Svetovalna služba se vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe:

- * *dejavnosti pomoči*
- * *razvojnih in preventivnih dejavnosti ter*
- * *dejavnosti načrtovanja in evalvacije.*

Svetovalna služba preko teh treh osnovnih vrst dejavnosti pomaga vsem možnim udeležencem v šoli (otrokom, učencem, vajencem, dijakom, vzgojiteljem, učiteljem, vodstvu, staršem) in z njimi sodeluje na naslednjih področjih vsakdanjega življenja in dela v šoli:

- * *učenja in poučevanja*
- * *šolske kulture, vzgoje, klime in reda*
- * *telesnega, osebnega (spoznavnega in čustvenega) in socialnega razvoja,*
- * *šolanja in poklicne orientacije*
- * *ter na področju socialno-ekonomskih stisk.*

2. SVETOVALNA SLUŽBA V OSNOVNI ŠOLI

2.1. Uvod

Šolska svetovalna služba je tisto posebno mesto v šoli, s katerega se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženi v šoli. Preko svetovalnega odnosa si šolska svetovalna služba v projektih pomoči in sodelovanja prizadeva vzpostavljati in vzdržati pogoje, v okviru katerih je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati. Kot posebno mesto dogovarjanja, sodelovanja, razvojnega dela, pobude in pomoči svetovalna služba v šoli tako nagovarja otroke in njihove starše, učitelje in vodstvo šole ter po potrebi tudi strokovne delavce zunaj šole. Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem v šoli enako dostopna in da je dostopnost dovolj razvidna. Sama si mora prizadevati, da najde pot do tistih, ki se ne čutijo nagovorjeni.

Delo šolske svetovalne službe je usmerjeno k fleksibilnemu prilagajanju šole tako splošnim kot posebnim potrebam učencev. Sodeluje pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za učenje in napredovanje vseh učencev in v tem istem temeljnem okviru tudi učencev s posebnimi potrebami.

V projektu prilagajanja šole učencem s posebnimi potrebami (vključno s posebej nadarjenimi učenci in učenci z učnimi težavami) šolska svetovalna služba z nosilcem individualiziranega programa (praviloma razrednikom) sodeluje kot koordinator, ki v ta namen spodbudi vse potrebne strokovne moči za pripravo, izvedbo in spremljanje individualiziranega programa. Vanj se vključuje s svojo strokovno usposobljenostjo.

2.2. Osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli

Vodilo so »smernice za delo svetovalnih delavcev«. Delo svetovalnih delavcev je razdeljeno na več področij in nalog znotraj njih, kar svetovalnemu delavcu omogoča fleksibilno prilagajanje konkretnim potrebam šole in njenih udeležencev. Programske smernice posameznemu delavcu prepuščajo, da si znotraj osnovnih področij sam izbere prioritete naloge, ki so čim bolj prilagojene posebnostim konkretne šole ter pogojem dela in s tem oblikuje svoj letni delovni načrt. Iz tega razloga naloge svetovalne službe niso predstavljene v obliki standarda, razen na področju poklicne orientacije, na katerem šolska svetovalna služba sodeluje z Zavodom RS za zaposlovanje, ki svetovalnim službam pomaga, da se v vsaki osnovni šoli na glede ne njene posebnosti zagotavlja minimalni standard in s tem čim bolj enakovredna ponudba poklicnega svetovanja učencem v vseh osnovnih šolah.

Osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli so:

- Učenje in poučevanje
- Šolska kultura, vzgoja, klima in red
- Telesni, osebni ter socialni razvoj
- Šolanje in poklicna orientacija
- Področje socialno-ekonomskih stisk.

Pri vsakem navedenem področju delo svetovalnega delavca obsega:

- **Delo z učenci**, ki je lahko individualno ali skupinsko. Pri delu z učenci v prvi vrsti izhaja iz načela dobrobiti, prostovoljnosti in zaupanja, načela celostnega pristopa in načela sodelovanja v svetovalnem odnosu, poudarjeni pa sta zlasti preventivna dejavnost in intervencija (nudenje pomoči).

Tukaj gre za neposredno pomoč nadarjenim učencem, učencem z učnimi težavami ter učencem s posebnimi potrebami. Pomembna je tudi koordinacija in svetovalno-preventivno delo z vsemi učenci pri izboljšanju kvalitete učenja.

- **Delo z učitelji**, je prav tako lahko individualno ali skupinsko. V proces reševanja in preprečevanja težav vstopajo vsak s svojim posebnim znanjem in vedenjem, zato je poudarek na posvetovalnem delu z namenom preventive ali intervencije, skupnega načrtovanja, izvajanja in evalvacije dela v šoli. Vodilo svetovalnemu delavcu pri skupnem delu z učitelji so predvsem načelo interdiscipliniranosti, načelo celostnega pristopa in načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu.
- **Delo s starši** je individualno in skupinsko. Poudarek pri delu s starši je na posvetovalnem delu s ciljem preventive ali intervencije in načrtovanja, pomembnega za šolsko delo. Pri delu s starši se svetovalni delavec ravna v prvi vrsti po načelu zaupnosti in prostovoljnosti, po načelu celostnega pristopa in sodelovanja v svetovalnem odnosu. Staršem je v podporo in pomoč pri zagotavljanju osnovne varnosti in spodbudnega okolja, jih ozavešča o osnovnih vzgojnih načelih, svetuje staršem za učinkovito delo z učenci, ki imajo vzgojne težave. Svetovalni delavec tudi organizira razne delavnice in predavanja za starše.
- **Delo z vodstvom:** svetovalni delavec sodeluje z vodstvom največkrat z namenom preučevanja učnih in vzgojnih procesov v sistemu konkretne šole z namenom načrtnega poseganja v te procese. Poudarek je na posvetovalnem delu z vodstvom ob upoštevanju načela strokovne avtonomnosti, aktualnosti, razvojne usmerjenosti, načela interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja ter načela sodelovanja v svetovalnem odnosu. Skupaj sodelujeta pri zagotavljanju ustrezne kulture in klime na šoli, oblikujeta šolski red, pri izvajanju internega izobraževanja in izpopolnjevanja učiteljev o sodobnih vzgojnih pristopih. Svetovalna služba sodeluje z vodstvom šole tako, da imajo razne sestanke, kjer razpravljajo o problemih na katere so naleteli, kako bi se jih dalo rešiti. Posvetujejo se z ravnateljico, kaj naj storijo v zvezi z določenim otrokom.
- **Delo z zunanjimi ustanovami:** vključuje delo z vrtci, drugimi osnovnimi in srednjimi šolami, s svetovalnimi centri, z zdravstvenimi domovi ter drugimi ustreznimi zdravstvenimi ustanovami in organizacijami, z Zavodom RS za zaposlovanje, s centri za socialno delo ter drugimi ustreznimi socialno-varstvenimi ustanovami in organizacijami, z Zavodom RS za šolstvo in drugimi.
Upošteva predvsem načelo celostnega pristopa, načelo strokovne avtonomnosti, načelo interdiscipliniranosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja. Z njimi sodeluje zato, da če sam ne zmore rešiti problema se lahko obrne na katerokoli drugo institucijo, kjer imajo strokovne delavce, ki so takim težavam kos. Poleg tega je dobro, da so v stiku s srednjimi šolami, katere se lahko pridejo devetošolcem predstaviti in jim olajšati odločitev za nadaljno šolanje.

Močan vpliv na obnašanje in delo učencev imajo starši. Oni so tisti, ki z otrokom prebijejo največ časa, ga oblačijo in hranijo, ga imajo radi, delijo z njim vesele in žalostne trenutke. Tudi oni se znajdejo v trenutkih, ko ne vedo, kako ukrepati, kaj storiti, da bo dobro za otroka in šolo, za družino in sošolce. Pri odločitvi jim je v pomoč pogovor s svetovalnim delavcem. Pravočasno jih opozarja na odstopanja pri učnem delu in vedenjskih vzorcih otroka in svetovala ukrepe, ki naj bi jih opravili.

2.3. Pogoji

Za kvalitetno opravljanje dela v svetovalni službi mora svetovalni delavec na podlagi temeljne opredelitve in temeljnih načel dela svetovalne službe v šolah v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo:

- * **oblikovati letni delovni načrt svetovalne službe**, ki je del letnega delovnega načrta šole in izhaja iz rezultatov razvojno-analitičnih nalog ter letnih poročil o delu svetovalne službe se pripravljati na svetovalno delo

- * **se stalno strokovno izpopolnjevati** na različnih seminarjih, s študijem strokovne literature in preverjati lastno strokovnost v supervizijskih skupinah.

Pri tem mora imeti zagotovljene ustrezne materialne in delovne pogoje:

- **lastno pisarno** za individualne razgovore in razgovore v manjši skupini, ki naj se praviloma nahaja blizu otrok in vzgojiteljev ter pomočnikov vzgojiteljev (ker svetovalni proces lahko poteka le v zaupnih razmerah, je v primeru, da ni mogoče zagotoviti lastne pisarne, nujno zagotoviti posebni prostor vsaj za čas neposrednega svetovalnega dela)
- **opremo** v pisarni (telefon, računalnik, opremljen s programom za statistično obdelavo podatkov, primerno opremo za hrambo osebnih podatkov v skladu z zakonom)
- **stalni prostor za delo v manjših skupinah** (4 - 10 oseb)
- **ustrezno strokovno literaturo, priročnike in pripomočke**
- **administrativno pomoč**
- **ustrezno organizacijo časa in vzgojno-izobraževalnega dela v šoli**, ki bo udeležencem omogočala sodelovanje s svetovalno službo
- **druge delovne pogoje**, ki naj se podrobneje predvidijo in ustrezno formalizirajo tako za splošne kot za posebne primere svetovalne službe v šoli.